

OKTÓBER 23-A MEGÜNNEPLÉSE SZEGEDEN 1997-BEN

*„Ha az ünnep elérkezik életedben, akkor ünnepelj egészen.
Ölts fekete ruhát. Keféld meg hajad vizes kefével.
Tisztálkodjál belülről és kívülről.
Felejs el mindent, ami a köznapok tartása és feladata.”
(Márai Sándor)*

Az 1956-os forradalomra hivatalosan és legálisan csak az események után 33 évvel, 1989-ben emlékezhettünk először, ekkor lett október 23. állami ünnep. Az emlékezést és annak változását meghatározza a történelmi múlt, esetünkben az 56-os események körüli viták, amelyek a rendszerváltáshoz is szorosan kapcsolódnak. 1989 előtt nem lehetett nyíltan beszélni sem az 56-os eseményekről, ezért amikor hivatalos ünneppé vált, az eltelt 30 év hallgatása után elemi erővel törtek fel az emlékek és az a vágy, hogy szabadon, nyíltan lehessen emlékezni az eseményekre. A forradalom résztvevői közül sokan élnek még, ezért is olyan erős az események emléke.

A rendszerváltás előtt a nemzeti évfordulók és emlékünnepek fontos szerepet töltek be a szocialista országokban, nyomon lehetett követni a hatalom és a társadalom viszonyát. Politikai fórumok híján ezek engedélyezésében és megtiltásában nyilvánult meg a hatalom engedékenysége vagy szigorúbb periódusa. A társadalom a tiltott vagy korlátozott ünnepek megünneplésével nyomást gyakorolt a hatalomra.¹ 1956 hivatalos megítélése a rendszerváltással együtt változott, a később részletezett közéleti elégedetlenség '56 megünneplésében is meg nyilvánul.

Emlékezés

Az emlékezés közösséghez kötődik, de nem csak azért, mert közösség által jön létre, hanem közösséget is teremt.² Az emlékezés vizsgálata nem annyira az önmagában vett múlt vizsgálatát jelenti, hanem azt, hogy az adott jelenben miként jelenik meg a múlt, miként látják a múltat.³ Az ünnepekben, rítusokban, ceremóniákban, mítoszokban a kulturális emlékezet jelenik meg, amely hozzájárul a kulturális identitás megteremtéséhez.⁴ A kulturális mellett egy kommunikatív-nak nevezett emlékezetéről is beszélhetünk, amely az elsőtől abban különbözik,

¹ Hofer 1992. 35.

² Karácsony 2000. 112.

³ Karácsony 2000. 112–113.

⁴ Karácsony 2000. 113.

hogy az átélt múlthoz kapcsolódik, nem az elbeszélésekben megfogalmazott múlthoz.⁵ 1956 megítélésével és megünneplésével kapcsolatban szembe kerül egymással a kommunikatív és a kulturális emlékezet, mert élnek még a résztvevők, a szemtanúk, akik átélték az eseményeket és felnőtt egy olyan generáció is, amely mint egy mítoszhoz kötődik a forradalomhoz. A kétféle emlékező, ünneplő felfogása különbözik.

A módszer és a cél

Az 1956-os forradalomra való szegedi megemlékezést mint egy kialakulóban levő, vagy újonnan kialakult ritust figyeltem meg 1997-ben. Meghatározó módszer volt a szegedi ünnepi események megfigyelése. A módszer több problémát is felvet, hisz félig résztvevőként, félig megfigyelőként voltam ott a helyszíneken és ez néhány esetben a valódi résztvevőknek fel is tűnt. A későbbiekben részletezendő színházi ünnepségen újságírónak néztek, hiszen sehogyan sem illetem az ünneplő közönség közé, mert ott többnyire idős ember vagy városi, megyei tisztségviselő vett részt, ráadásul én még jegyzeteltem is. Valamelyest mégis résztvevő voltam, hiszen a megemlékezések rám is hatással voltak, éppen ezért nehéz volt összeegyeztetni az engem ért hatásokat és az objektív szemlélődést.

A megfigyelés mellett interjúkat is készítettem. Az interjúalanyokat véletlenszerűen választottam ki, lehetőleg minden felnőtt korosztályból. További módszer volt a helyi sajtó figyelése. Erre igen tág tér nyílt, de mivel egyedül dolgoztam a témán, el kellett döntenem, mi az, amit figyelek, mi az, amit nem. Érdekes lenne összevetni az 1989 óta megjelent október 23-i tudósításokat. Ez az évenkénti összehasonlítás érdekes változásokat, hangsúlyeltolódásokat mutatna. Az újságokon kívül érdemes lett volna figyelmet szentelni a helyi televízió és rádiócsatornák műsorainak, de ez a már említett személyi körülmények miatt nem volt megvalósítható. Így végül az események közül az 1997. október 23-án délelőtt 9 és este 7 óra között történeteket kísértem figyelemmel, valamint a helyi sajtó ünnepi kapcsolatos írásait.

A történelmi háttér, a magyar közélet 1997-ben

Első gondolatunk szerint talán a magyar társadalom közérzete nem tartozik szorosan a témához és túlságosan is általánosnak tűnik, de mégis fontos néhány momentumot megemlíteni, amelyek befolyásolhatták az október 23-i megemlékezéseket. Nyolc évvel a rendszerváltás kezdete után vagyunk, de ez a folyamat nem teljesítette a társadalom elvárásait. Botrányok, tisztázatlan ügyek tarkítják a magyar közéletet, az elmúlt politikai rendszer elitjének egy része úgy maradt a nyilvánosság előterében, hogy korábbi politikai tevékenysége zárójelbe tevő-

---

⁵ Karácsony 2000. 114.

dött.⁶ A családottság miatt egyfajta apátia, a politikából való kiábrándultság jellemző az emberekre

Mindenképp a társadalom hangulatát és így az ünnepet is befolyásoló tényező az, hogy november 16-án népszavazást tartottak Magyarország NATO-csatlakozásáról. A kérdésről minden párt elmondta véleményét, éppen október 23-án. A másik hasonló – politikai tényező, hogy 1998-ban, tehát a vizsgálódásomat követő évben voltak a parlamenti választások és október 23-a megfelelő alkalomnak tűnt a pártok számára, hogy megkezdjék választási kampányukat, – vagy legalábbis utaljanak a választásokra. Mindegyik parlamenti pártvezető vidéki megemlékezésen vett részt október 23-án, és a jelentősebb parlamenten kívüli pártok is vidéki politikai nagygyűlést tartottak. Szegeden a MIÉP éppen október 23-ára szervezett NATO-ellenes megmozdulást és kimondatlanul, de határozottan kampánynyitó nagygyűlést. Itt újabb probléma merült fel. A politikai nagygyűlés nem tartozik a város által szervezett megemlékezések közé. Azért említem meg mégis, mert a többi ünnepség helyszínén, a belvárosban volt, olyan időpontban, hogy nem ütközött a hivatalos megemlékezésekkel, tehát megpróbált valamennyire belesimulni azok rendjébe. Tartalmában viszont nem kötődött október 23-hoz ez a nagygyűlés, ezért nem elemzem részletesen.

Az ünnepi előkészületek

1989 óta október 23-a előestéjén ünnepséget rendeznek az Állami Operaházban, ez 1997-ben is így történt, a Magyar Televízió akkor is közvetítette, mint ahogy minden évben. Ez az esemény mintegy bevezette, előkészítette a másnapi helyi ünnepségeket. Több adatközlő is utalt arra, hogy figyelemmel kísérte a műsort, amelyet jelen munkámban nem részletezek.

Október 22-én a helyi napilap, a Délmagyarország beszámolt a 23-ához kapcsolódó, de azt megelőző megemlékezésekről és Ünnep rovattal bővült. Itt említem meg, hogy az ünnepen végigvonult egyfajta aktualizálás – később részletesen szólok róla – és amelyet először az újságban figyeltem meg.

Egy esztétikus meghívót adott ki a város október 23-ra, amelynek elején az aznap felavatott 1956-os emlékmű fotója látható, mintegy segítve a szobrot, hogy betöltse szimbolikus szerepét: minden szegedinek 1956. október 23. jusson róla eszébe. A meghívó átgondolt koncepciót mutat: közli a nap ünnepi eseményeit, amelyeket a város szervezett, a meghívón a már említett fotón kívül szerepel Szeged város és Csongrád megye címere, a program háttérében pedig halványabb színnel szedve Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról című verse olvasható.

---

⁶ Karácsony 2000. 118.

Az ünnep

Ahhoz, hogy később rátérhessek bevezetőmben említett szempontjaimra, vázlatosan ismertetem az egész napos ünnepségsorozatot egyes állomásait utalva arra is, hogy ezek milyen kapcsolatban állnak az '56-os helyszínekkel.

9.00 Széchenyi tér, Országzászló Emlékmű – ünnepélyes zászlófelvonás

A Széchenyi tér mint helyszín 1956 szempontjából nem rendelkezik szimbolikus tartalommal, hiszen nem volt az események helyszíne. Annál inkább szimbolikus más szempontból. A rendszerváltás előtt is minden állami megemlékezés ünnepélyes zászlófelvonással kezdődött. Az, hogy 1997-ben a szegedi megemlékezés így indult, azt jelenti, hogy elfogadott, legális ünnep lett október 23. A zászlófelvonás legfeljebb 30 résztvevővel történt, néhány perc alatt lezajlott, a résztvevők a Városháza előtti Országzászló Emlékművet állták körül. A zászlót a Himnusz hangjaira húzták fel.

10.00 Szegedi Nemzeti Színház – Csongrád megye és Szeged város összevont ünnepi közgyűlése

A következő helyszín, a Szegedi Nemzeti Színház még inkább hangsúlyozza az ünnep legális, hivatalos voltát, de ünnepélyességét is. A színpad berendezése egyszerű és fantáziátlan volt. Közepén a nézőtéri székekkel párhuzamosan állt egy asztal, amely mögött két sorban ült a 15 díszvendég. Az asztaltól balra szóno ki emelvény, jobbra közepén lyukas nemzeti lobogó, a színpad szélén, körben öröközöldek. A színpad mégsem különül el teljesen a nézőtértől, a két teret egy korlát kötötte össze, amelyről alább szólok. A polgármester az asztal mögül köszöntötte az ünneplőket, az asztalnak nem volt külön funkciója (nem tettek rá semmit pl. a később kiosztandó díjakat), így olyan érzést keltett, mintha a mögötte ülők meg akarnák tartani a hivatalos formákat, a megfelelő távolságot. A Politikai Foglyok Szövetsége szegedi elnöke az emelvényről mondta el beszédét. Az ezt követő díjátadás során az emlékérmeket átadók kiléptek az asztal mögül, sőt lementek a nézőtérre, ez az egyetlen mozzanat különült el a merev ünnepélyes-ségtől, és lopott némi családi hangulatot a megemlékezésbe. Ennek két oka lehetett: a kitüntetettek nagy része nehezen mozgó idős ember volt, másrészt a díjátadók személyes ismeretségben voltak a díjazottakkal és az, hogy lejöttek hozzájuk bajtársi gesztusnak hatott. A program második részében ünnepi hangverseny következett. A színpad díszlete nem változott lényegesen, csak a műsorhoz alkalmazkodva az asztal és a székek helyett egy zongora került a színpadra.

12.00 Rerrich Béla tér – 1956-os emlékmű avatása

Ezen a helyszínen a város vezetői és a helyi felekezetek papjai „átvették” az 1956-os emlékművet. Mondhatjuk, hogy szokásos forgatókönyv szerint zajlott le az ünnepség: a köszöntőket, ünnepi beszédeket, koszorúzást a Himnusz és a

Szózat vonta keretbe. A Rerrich Béla téri szoboravatás térhasználatát meghatározta a tér felépítése, a felavatásra váró szobor elhelyezkedése. Maga a tér épületek által körülvett, két oldalon van egy-egy kapu. Egy ösvény kettéosztja a teret, egyik oldalon egy finom művű, lényegesen kisebb szobor áll, mint amilyen az új. A szobor mindenképp központi helyet foglalt el a szereplők és az ünneplő közönség között. A szobor mellett épített emelvényen helyezkedtek el a hivatalos vendégek, az emelvényre merőleges oldalon a zenekar, a zenekarral átellenben pedig a cserkészek és a négyesöget folytatva a rendőrök, katonák és nemzetőrök. A felsoroltak mögött, a szobor körül nagyobb körben helyezkedett el a közönség, akik bizonyos mértékig résztvevők is voltak, hiszen figyelemmel kísérték az eseményeket, együtt énekelték a Himnuszt és a Szózatot. Az itteni térhasználatról megállapítható egyfajta körkörös szerkezet: a körben kívülről befelé haladva az egyre fontosabb résztvevők helyezkedtek el, a legfontosabb objektum, a szobor körül. Ezt erősíti az is, hogy a koszorúzók a szobrot és az egész teret megkerülve távoztak a szobor elől. Az ünnepség végeztével ez a szerkezet megbomlott, de nem vált rendezetlenné vagy a kijárat felé irányulóvá, hanem a kör sugarainak irányából szinte mindenki odament a szoborhoz megnézni, birtokba venni.

16.00 Csillag börtön – Kováts József emléktáblájának megkoszorúzása

Az összes helyszín és mozzanat közül ez a koszorúzás volt a legbensőségesebb. Hiányzott az ünneplő tömeg, a városi vezetők közül is sokkal kevesebben mentek el a Csillag börtönhöz. Itt a szemtanúk, az események részesei voltak együtt, akik közös sorsuk folytán jól ismerik egymást. Ez abból is kiderült, ahogyan az emléktáblánál, amely az itt kivégzett Kováts Józsefre és rabtársaira emlékeztet, egyáltalán nem a széles tömegeknek szóló ünnepélyességgel, inkább csak egymás közötti beszélgetésben idézték fel emlékeiket hasonlóan ahhoz, amikor halottak napján megemlékezünk szeretteinkről, akik közel álltak hozzánk, akiket jól ismertünk. Az emlékezők gyertyát gyújtottak a börtön falánál.

18.00 Emlékezés és koszorúzás több helyszínen

A nap záró eseménye az a koszorúzás és gyertyafényes megemlékezés volt, amely az előzőhöz hasonlóan valódi '56-os helyszínhez is kapcsolódott. A Dóm térről indult, az '56-os események szegedi áldozatának szobrától az Aradi vértanúk terén át a Takaréktár utcáig. Az 1956-os emlékmű felállításá előtt a város 56-os emlékhelye az Aradi vértanúk terén található kopjafa volt, amely előtt a korábbi években gyertyát gyújtottak. 1997-re így két hasonló emlékhelye lett a városnak: az 1956-os emlékmű a Rerrich Béla téren és az Aradi vértanúk terén álló kopjafa. Egyik sem kötődik helyszínében az 56-os eseményekhez, így érdemes lenne figyelemmel kísérni, hogy átalakul-e emiatt a megemlékezés: megmarad a régi emlékhely, párhuzamosan funkcionál mindkettő, vagy az új veszi át a régi szerepét?

A már említett 56-os helyszín a Takaréktár utca volt, itt érte találat Schwarcz Lajost, aki belehalt sérülésébe. Ma emléktábla áll ezen a helyen. Ide tették le a

megemlékezők gyertyáikat. Ez a záró esemény – a börtönnél tartott megemlékezéssel ellentétben – már újra szélesebb közönség részvételével zajlott, hangulata hasonló volt ahhoz, amikor az emlékműavatás után az emberek odasétáltak a szoborhoz. Már egyáltalán nem hasonlított a város által szervezett, szigorú keretek között tartott megemlékezéshez, inkább egy spontán felvonuláshoz. Voltak, akiken látszott, hogy eleve oda indultak, virágot, gyertyát hoztak, de sokan csatlakoztak a menethez a járókelők közül.

A résztvevők

Az emlékezőknek több rétegét figyelhettem meg a nap folyamán. Azok, akik a forradalmi események aktív szereplői voltak, minden helyszínen megjelentek. Legszembetűnőbb a Csillag börtönnél volt, hogy kik is ezek az emberek, hiszen ott szinte csak őket láthattam. A nap folyamán egymás között felidéztek az akkori eseményeket, de nekem is szívesen meséltek róla. Ezen kívül október 23. találkozási alkalom is számukra, amikor napi gondjaikat, foglalkozásukat is megbeszélhetik.

Az ünnepnek vannak hivatalos szereplői is, akik kötelességből jelennek meg. Számukra ez a nap egy a többi olyan alkalom között, amikor nyilvánosan meg kell jelenniük, és szerepelniük kell. Megfigyelhettem egy szűk réteget, akik a hivatalos szereplőkhöz hasonlóan dolgoznak ezen a napon, az újságírók, tudósítók, fotósok, operatőrök rétegét. Leginkább a színházban volt szembetűnő, hogy ők valóban munkának tekintik az itteni tevékenységüket, hiszen praktikus „munkaruhában” jelentek meg, nem érezték magukra nézve kötelezőnek az ünnepi öltözetet, ezzel mintegy kívülről maradtak.

Az ünneplők legnagyobb csoportjához azok tartoznak, akik nem vettek részt a forradalomban, hanem „csak” a nemzeti ünnepre jöttek. Őket a nagyobb utcai programokon lehetett látni, a szoboravatáskor és az esti gyertyás felvonuláskor, ahová családjukkal jöttek. Ez az az alkalom, amikor gyermekeiknek elmesélik az ’56-ban történt eseményeket, s ezzel kimondatlanul erősítik nemzeti összetartásukat, identitásukat. Megfigyelhető továbbá egy bábáskodóknak nevezhető közönség, akik nem az ünnepi megemlékezésre indultak, hanem csak „arra jártak” és megnézték, egy-egy helyszínen miért van sokadalom. Ez leginkább a szoboravatásnál volt jellemző, hiszen ott láthattak érdekeset, újdonságot. Természetesen ezek az emberek is tudták, hogy milyen alkalom van, csak nem az ünneplés, megemlékezés céljával indultak el otthonról.

Az ünnepi sajtó

A Délmagyarország október 22-i nyitócikkében jelent meg az ünnep a helyi nyomtatott, sajtóban. Az írás címe: „Az én ötvenhatom; szubjektív visszaemlékezés” kiemeli, hogy a rendszerváltás után a megbékélés helyett a közvélemény azon kezdett vitatkozni, hogy kié ’56. „Ki az ötvenhatosabb, s ki kevésbé? Ki volt

szabadságharcos jobbról, s ki balról? Ki örököse Nagy Imrének, s ki nem? Ki kivel, mikor és hol ünnepeljen, s ki kivel, mikor és hol ne? Egyáltalán, kié ötvenhat s kié nem?”⁷ Ez a fajta aktualizálás figyelhető meg az ópusztaszeri koszorúzás esetében is, – erről szintén a Délmagyarország tudósított. Ópusztaszeren egyik politikusunk koszorúzott, aki nem csak 56-os forradalmárként vett részt az itteni ünnepségeken, hanem az országgyűlés honvédelmi bizottságának elnökeként, éppen ezért itt újra előtérbe került a napi politika. Ugyanez a szám közölte a Csongrád megyei megemlékezések helyszínét és időpontját. A már említett Ünnepek rovatban több interjú olvasható, amelyben a szereplőket 56-os élményeikről, emlékeikről faggatták. Szinte mindegyik visszaemlékezés utalt a jelen helyzetre és természetesen már csak a műfaj miatt is szubjektív volt mindegyik megnyilatkozás.

Az ünnep után, 24-én pedig a megemlékezésről, az ünnepségekről, különösen pedig a szoboravatásról szóltak a cikkek, ez utóbbit „nemzeti ünnepünk kiemelkedő szegedi eseményének” tekintette a szerző.⁸ Ezek a cikkek, mintegy levezették az ünnepet.

Szimbólumok

A Délmagyarország 1997. október 21-én jelentetett meg egy interjút városunk művészettörténészével arról, milyen '56 szimbolikája, pontosabban, hogy miért nem alakult ki 1848-hoz vagy a világháborúkhöz hasonló szimbólumrendszer. Ez a hiány valóban feltűnik a figyelmes szemlélőnek. Az ünnepségek során többször is láthattam törekvést e jelképrendszer kialakítására, így a színházi ünnepség díszletében a lyukas zászló, valamint a város által kiadott meghívó háttéréül szolgáló vers is szimbólum, vagy az emléktábláknál és a kopjafánál elhelyezett gertyák, és maga az 1956-os emlékmű is erre tett kísérletet. Mégsem éreztem, hogy olyan jelkép lenne valamelyik is, ami kizárólag '56-ot juttatja eszünkbe, ehhez talán a kivágott lobogó áll legközelebb. Az 1956-os eseményekre 1989 óta lehet hivatalosan emlékezni. Az azóta eltelt idő nagyon rövid ahhoz, hogy megszilárduljon ezeknek a jelképeknek a használata, láttuk, hogy 1997-ben a város még csak kísérletezett ezek elfogadtatásával. A szabadság pedig, amelyért kitört az 56-os forradalom, elvont fogalom, nehéz konkrét tárggyal helyettesíteni.

Idő és emlékezés

Mircea Eliade kétféle időről beszél, egyik a szent idő, amely az ünnepek ideje, másik a profán, amely a vallásos jelentőség nélküli, szokásos időtartam. Az ünnep – emlékezés a mitikus ősidőre, a kezdetre, amikor valami történt.⁹ Ugyanezt

⁷ Órfi 1997. 1.

⁸ Délmagyarország 1997. okt. 24. 1.

⁹ Eliade 1999. 61.

mondhatjuk el az október 23-i megemlékezésről is, hiszen egy régi eseményre emlékezünk, amely a mitikus múltba távolodott. Évente felidézzük, jelenné tesszük a múltbéli eseményt. Ez az idő, a múltbéli esemény ideje nem változik, nem múlik el, ugyanaz marad.¹⁰ Éppen ezért viselkedünk az ünnepek alatt más-hogyan, mint előtte vagy utána.¹¹ Megpróbáljuk felidézni az eseményt. Az 1956-os eseményekre emlékezők ezért keresték fel 1997-ben és keresik fel minden évben ugyanazon a napon a forradalmi helyszíneket, hogy felidézzék az akkor történeteket. A szent idő a vallásos embernek szent, aki az ősidőre emlékszik vissza. Az ünnep ideje a cselekvőnek szent, aki hitte és valószínűleg ma is hiszi, hogy nemes célokért harcolt. Az emlékező ugyanígy van ezzel: hiszi, hogy a cselekvő érte is cselekedett *akkor*, a mitikus időben.

Amikor 1997-ben megemlékeztek az 1956-os eseményekről, még egy idősík jelentkezett a mitikus idő és az arra emlékező jelen mellett, az aktuális jelen, amely politikai utalásokkal, célokkal jelent meg és nem szabad figyelmen kívül hagynunk, mert akkor nem lenne teljes a kép.

Az emlékezők között nincs teljes egyetértés, de a rítusnak sokértelműsége révén lehetősége van, hogy fölkelte az összetartozás, a közösség élményét.¹² Az 1956-os forradalomra való emlékezés módja biztosan változik még, hiszen fiatal ünnep – ha fogalmazhatunk így –, de mindig a régi esemény marad a kiindulópont, az az idő, amelyre emlékezünk, és amely nem változik meg.¹³

Irodalom

ELIADE, Mircea

1999 *A szent és a profán. A vallás lényegéről*. Európa Kiadó, Budapest.

HOFER Tamás

1992 *Harc a rendszerváltásért szimbolikus mezőben*. 1989. március 15-e Budapest. *Politikatudományi Szemle* 1. szám 29-51.

KARÁCSONY András

1999 *Elfelejtett emlékezés*. *Századvég* 16. szám 111-121.

ÓRFI Ferenc

1997 *Az én ötvenhatom. Délmagyarország 87. évf.* 247. szám

---

¹⁰ Eliade 1999. 61.

¹¹ Eliade 1999. 78.

¹² Hofer 1992. 44.

¹³ Az 1956-ra való emlékezésre jellemző, hogy 2000-ben, a konferencián az előadás elhangzása után parázs vita alakult ki. Nem az előadással, hanem az 56-os eseményekkel kapcsolatban.

Helga Csóka-Jaksa

Celebrating 23rd October in Szeged in 1997

Since 1989, the commemoration of the 1956 revolution can be celebrated freely. 23rd October has become a state holiday. This study analyses the course of the celebration, the events, the participants, the influence of current politics on the celebration and the commemoration, and the symbols of the celebration in the process of formation.

The author used participant observation as her basic method. She observed the events of the holiday which ranged from the protocol to the more spontaneous: in the morning, hoisting of a flag in front of a small audience, the ceremonial general assembly in the theatre, inaugurating a statue, wreath-laying and procession with candles in the evening.

The celebration appeared also in the daily press, there were reports about the preparations and the celebration and some reports by eye-witnesses published and, of course, there were some hints about how the discontent with the change of political regime penetrated the celebratory voices. One can observe the effort to develop a system of symbols for 1956. The celebration was represented by a statue inaugurated in 1997, a poem on the invitation card issued by the town and in the theatre, by the national flag with a hole in the middle.

X 7889